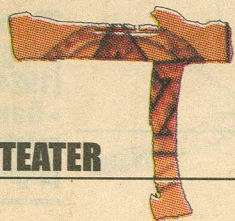


# Mamma mia



TEATER

## Giuseppe Verdi «Nabucco» Estonia teatris.

**M**amma mia, hüüatas minu kõrval istuv meeskodanik ülima erutusega, haaras pea käte vahele ja tardus poosi, mis võis väljendada pettumust või murtud olekut. Aga võibolla ka meeleliigutust? Miks *mamma mia*? Siiani ei tea täpselt. Ainsaks pidepunktiks on, et meeskodanik sattus afektiseisundisse hetkel, mil «Estonia» ooperilavalt hakkas kostma kuulus orjade koor **Giuseppe Verdi** mitte nii väga kuulsaast ooperist «**Nabucco**» (1842). Kuupäev oli 27. september ja «**Estonias**» käis esietendus.

Koor kõlas uinutava loidusega (mis pidi ehk väljendama vangipõlves vaevlevate juutide viimseni vettinud kodumaaigatsust, veniva aeglusega (kui aeglane, siis – pühalik). Eriliselt reaktiivne meeskodanik, kes kahtlaselt võõrapärase kaasaelamisega kord rahutult toolil niheles, kord midagi pahaselt pomises või aegajalt ka ihuüksi vaimustunult plaksutama kippus, ei olnudki käitumishälbe-ga ooperisöber Rapla maakonnast. Kahe sõnaga oli selge: siin istub Itaaliamaa mees, kelle hinge ja ajudesse orjade koor selge ja särava isamaalise märgi on vajutanud. Ja nüüd on see märk de-formeeritud põhiamaalaste veri



## Siin ja praegu

**P**aul Mägi dirigeeritud avamäng kõlas sümpaatse kontsentreerituse, täpsuse ja kujundlikkusega. Ei olegi ooperiorkestrit ümbritsev poolhämärus alati see paik, kus orkestrandi muusikaline elujõud salapärasel viisil kaotsi peaks minema.

Haigestunud külalissolisti **Johannes von Duisburgi** (Saksamaa) asemel ooperi nimirollis esinenud **Jassi Zahharovi** («Vanemuine») lüüriline häälematerjal ei suutnud küll Nabucco partii deemonlikke põhjakihte välja kaevata. «Vokaalpsühholoogiline» sobimatus. Mõnigi õnnestunud hetk andis märku, et Zahharovile võiks plusspunkte tuua kammerlikum kõla- ja/või hingeroom.

Ehk ongi kõige vägevamad deemonid naisterahva hingesügavustes peidus. Igatahes laulis Leedu külalissolist **Sigutė Stonytė** end Nabucco pahelise ja võimuka (vale)tütret Abigaille'i rollis ooperi vaieldamatuks peategelaseks. Siin oli toonust, karakterit ja vokaaltehnikat. Viimane ei jäänud esimestele jalgu.

Nabucco õiget tütart Fenenat laulnud **Pille Lille** vokaalne võimekus on väljaspool kahtlust, kuid rolli pehmem positiivne aura jättis selle paratamatult Sigutė Stonytė Abigaille'i täisdramaatilise ja varjundirikkalt väljamängitud osa varju. Pahelisus on alati rikkam ja atraktiivsem kui voorus.

Juudi ülempreester **Zaccaria (Mati Palm)** ja Baali suurpreester (**Teo Maiste**) kuulusid rubriiki *vox dei* ning said meie lavatraditsioonis tavapärase «pühamehe» rollilahenduse – tuimväärakas nii kõlas kui ka pildis.

ga «Nabucco»... nast. Kahe sõnaga oli selge: siin istub Itaaliamaa mees, kelle hinge ja ajudesse orjade koor selge ja särava isamaalise märgi on vajutanud. Ja nüüd on see märk deformeeritud, põhjamaalaste veri voolab nii aeglaselt; teine toonus, teised tähendused – ei ole kusagil ka ühtset euroteadvust, lollikindlat eurokoodi, mis hädast välja aitaks. Hädas hüütakse appi ikka vaid emakeeles.

## Lugu ürgjumusest

**N**abucco on sama, mis *Nabucodonosor*. Või *Nabuchodonosor*. Või *Nebukadnetsar*. Mõned nimed jäävad ellu. Läbi des aja- ja keeleruumi, muudavad nad kuju, moonduvad, kohandudes oludega – kuid säilitavad oma müütilise tuuma, sümboli tiheduse. Nabucco ehk Nebukadnetsari lugu on lugu inimlooma ürgjumusest, olemusvõitlusest, võimust ja pühitsetud kannatusest. See on üks vaatus Vana Testamendi igavesti aktuaalsest jumuse teatrist, mida inimkond aastatuhandete kaupa tuimalt ja väsimatult läbi mängib. «Mängitaja» nägu on kaetud, tal on mitmeid nimesid: Ajalugu (too personifitseeritud käsitamatus), Jumal (käsitamatus iidseim nimetus), psühhonaalüütiliselt interpreteeritud inimteadvus (sellesama käsitamatus modernseim määratlus)...

Läbi juutluse metafüüsika ja võiduka fatalismi räägib «Nabucco» rahvuse enesemääramise suurejoonelist, paranoilist ja moestlainud lugu.

## Sotsiaalne tellimus

«**N**abucco» oli 29-aastase Giuseppe Verdi neljas ooper. Itaallaste *risorgimento* (taassünni) valus ja ülenduses sai sellest autori läbimurdeteos. Hilisema loomingu hingedraamadeni oli siit veel tükk maad käia. Tulevane rahvuskangelane, esimese Itaalia parlamendi saadik (1861) ja senaator (1874) tabas Temistocle Solera libretot käsile võttes



«Nabucco»: nimiosas Jassi Zahharov «Vanemuisest».

naelapea pihta. Sotsiaalne tellimus oli sama, mis eestlaste maal tärkas alles järgmisel sajandil, mil kohalik takune ja identiteeti otsiv rahvusteadvus otsis pidepunkte saksakeelse Rudolf Tobiaase «Joonase lähetamisest» (1909), Karl August Hermann lauleldusest «Uku ja Vanemuine ehk Eesti jumalad ja rahvad» (1907) ning paljudest järgnenud meeltülendavatest rahvusluse manifestatsioonidest. Selline aeg oli. Itaalias – 19. sajandi keskel, Eestis märksa hiljem ja veel hiljutigi.

Praegu on teistmoodi. Idee nimel kannataja on hale friik. Vangitornis istuvad üksnes luuserid või muidu asotsiaalsed tüübid. «Nabucco» ühiskondlikud salasümbolid jooksevad kohalikes oludes tühja. Ja ennäe – teater võib ka

lihtsalt teater olla – võlts, tinglik, üksnes iseennast esindav. Võib ju ka küsida, et kas on üldse mingit muud võimalust didaktilise ajaloo raske vaimuga hakkamasaamiseks...

«Nabucco» lavareaalsuse loojad (lavastaja **Arne Mikk** ja kunstnik **Eldor Renter**) on igatahes just tolle võltsi, ülekullatud ja *teatraalse* teatraalsuse suurejooneliselt välja mänginud. Staaatilise lavaruumi tsentris laiutab võimu atribuutika: juutide püha altar, mille kohale saatuslikul hetkel kerkib Nebukadnetsari hiigeltroon. Tsentri ümber ikka seesama atribuutika: tiivulised koletised, hiigelsuur publikusse sõitev sõjavanker, määratu butafoorne hobuselaipe troonijalamil, tapalava kurjadele õpetuseks...

Selle masinavärgi sees on loomulikult ka võrdlemisi keerukas armuintriig peidus (romantiline ooper ju), milles õige ja vale armastuse üle moraalne kohtumõistmine käib.

Peale õpetliku ajaloo, rüvetatud altari ja tuhande tõusva templi on «Nabuccos» õnneks ka midagi veel igikestvamat: Verdi kaunid meloodiad, südantliigutavad viisid, mis süngelt prohvetiloo armastat inimsõbralikuks teevad.

Psühhologiseeritud muusikaline tõelus, karakterite ehedus on romantilise ooperi pärismaa – ja siin on võltsing mõeldamatu, siin on see koht, kus koletised, altarid ja armastus peavad usutavaks saama kogu lavakaadervärgi tinglikkusest hoolimata.



2x Harri Rospu

(**Mati Palm**) ja Baali suurpreester (**Teo Maiste**) kuulusid rubriiki *vox dei* ning said meie lavatraditsioonis tavapärase «pühamehe» rollilahenduse – tuimvääriskas nii kõlas kui ka pildis.

Seevastu juudi valitseja ja naiste lemmik Ismaele (**Ivo Kuusk**) esindas seda igipüsivat osa «inimeste maailmast», mille tingimärke ka hästilõhnastatud esietenduse publik aastal 1996 eksimatult tabab: Oh, armastus, sa kallis magus mesi...

Ismaele'i – Abigaille'i – Fenena armastuskolmnurga väljaelamisega seotud numbritest (aariad, duetid, triod) saidki etenduse maiuspalad, aplausi väljameelitajad, publiku hingeliigutajad. Juhatumisi oli siin ka kõige enam vokaalset meistritööd leida. Selles *inimeste maailma* muusikas kangastub Verdi «Traviata», «Rigoletto», «Aida», «Othello» ja teiste hilisemate teoste romantiline võluvägi. Ajalugu on butafoorne, inimhing elav.

## Ligne luksus

Lisaks veel paarile väiksemale, Lüdist keskmist mitte rikkuvale osatäitmisel (Abdallo – **Alar Haak**, Anna – **Nadia Kurem**) kõneles etenduses Estonia Teatri Ooperikoori ja Eesti Rahvusmeeskoori suu läbi rahvas: Babüloni ja heebrea sõdalased, leviidid, Babüloni naised ja ülikud või lihtsalt rahvahulk (nagu liigitatud partituuris ning kavalehel). Ja koori osa on «Nabuccos» küllalt suur.

Kuidas ooperikoori kõlamassi karakteriseerida, elusat atmosfääri luua? Võibolla iga üksiklauljat kaitsvast anonüümsusest välja rebides, iga üksikhääle võimekust läbi katsudes ja proovile pannes – sama nõudlikul viisil, mis kontsertkoorid tippu viib. Aga see oleks ilmselgelt liiga aeganõudev ja kulukas – liigne luksus. Las ta siis olla – see paratamatu hall taapeet. Selle taustal saab mõni ere külalistäh veelgi eredamalt särada.